

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

caput quartum. De civili Helvetiorum bello & mutua laniena: ac de Zuinglii
morte.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

giosus Augustinianus in aciem prodijt: cui perpetuum Catholicæ religionis à sæculo in sæculum sine vlla interruptione consensum alleganti ac demonstranti, Iudices seu præfæcti disputationis, quod lege cautum dicerent, ne quidquam præter Scripturam adferretur, silentium imposuerunt: quasi Scriptura sui ipsius interpres, & eorum qua ipsa parit dubiorum iudex esse possit; quum sciamus omnes in religione controuersas è diuerso Scripturæ intellectu seu interpretatione esse exortas, ipsam verò sine anima quasi esse, nec ex seipsa ostendere posse quam pars verum sub verborum cortiscibus latentem pro se habeat intellectum, ut alioloco quando de Francis nostris Euangelicis sermo erit, amplius docebo. Et Catholicus quidem ille Monachus, Quandoquidem, aiebat, antiquos Patres & Ecclesiæ Doctores hanc controuersiarum iudices admittere recusatis, & è priuato vestro, quem Scripturæ ad singulis, seu omnino diiudicari vultis, arena non inuisus excedo, & in pace vos relinquo, si modo pax vlla inter vos esse potest. Sicigitur noui illi Prædicantes sine vllò antagonista, sine vulnere ac puluere triumpharunt. Quid si Iudæi ijs Christi Saluatoris nostri verbis offensi fuerunt, quibus affirmasse videbatur, se templum illud Hierosolymitarum, in quo ædificando tot anni fuerunt consumti, ab ipsis destructurum, & triduo reædificaturum: quid ijs facere debemus, qui non totis viginti diebus Catholicam religionem, mille & quingentorum annorum spacio ab infinitis quasi operarijs reædificatam, penitus aboleuerunt, eiusque loco nouam quandam ex sui cerebri modulo adstruxerunt? Sic ergo Bernates, Tigurinorum exemplo, Catholicæ Ecclesiæ valedixerunt, & Missis, aris atque statuis vbique sublati, Pontifici eius capiti, obedientiam renunciarunt. In hac ciuitate sedem postea sibi delegit VVolfgangus Musculus Lotharingus natione: qui relicta monastica professione, extrinam aliquamdiu fecerat, sed ad litterarum studia reuersus, & apud Bucerum educatus, quum conscientia metu Argentina profugisset, Bernam commigravit, & diu ibi Superintendentis munere fuit perfunctus: quod munus primum Bertholdus Hallerus Canonicus apostata, deinde Franciscus Colcus excucullatus monachus vsurparant. Quo vero tantæ rei conseruaretur memoria, Senatus Bernensis rei gestæ historiâ auratis litteris columnæ inscribi iussit. Bernatum veltigia mox sequuti sunt Geneuenses; de quibus in Caluinisimi explicando origine, dicendi locus erit. Constat certe, Bernatum Confessionem à Geneuensi multum initio discrepasse; quod inter

alia impressa quædam folia, Simonis Coludri nomine inscripta, sed reuera Caroli Molinæ opus, qui paucis ante obitum annis Caluinisimum deseruerat testantur, Caluinum nempe Bernam venisse, ut hæreseos crimè, cuius à ministris quibusdam insimulatus fuerat, à se amoliretur; quinetiam Senatus decreto prohibuitum fuisse, ne quis Caluini Institutionum librum vnam habere. Porro illud A Catholicum Decretum Bernatum Eckius scripto oppugnavit, non tamen eo successu qui sperari poterat, si præfens cū Zuinglianis ante factum illud decretum fuisset cōgressus. Lutherus vero contra eosdem ac reliquos Sacramentarios non minus acriter tonabat ac fulminabat, ut libro II. diximus. Eodem tempore Ambrosius Blaureus monasticæ vitæ defector, Thomæ Blaurei fratris, cuius utpote consulis magna erat in vrbe auctoritas, fauore Zuinglij, Euangelium Lutheri Constantiam inferre conatus, vnà cū fratre non multo post eiectus fuit ut Beza penè defleuit, ista verificando scribens:

*Onimis inconstans Constantia! quis furor ille,
Membra sacra ut cæcus detrunces ipsa, tuumq;
Seruitio collum subdas! Vane verificator, quia*

Constantia in Fide 1500 annorum est Constans, tibi Homini religionis nouæ, a spiritu ignoto excitatæ, professori est Inconstans! & Schismaticos sacrilegosque eijciedo, tibi sacrilego sacris eicit. Et libertatem veram retinendo in Christo tuo vili iugo se nolens subdere, debet videri feruitium induisse, Agape profane.

DE CIVILI HELVETIORVM bello & metua laniena: ac de Zuinglij morte.

CAPVT IV.

ARGVMENTVM.

- I. Zuingliani res Basilea turbant.
- II. Heluetia populorum natura bellicosa.
- III. Basileenses & Tigurini sese armant.
- IV. Zuingliani victi ac prostigati.
- V. Zuinglij mors in bello interfecti.
- VI. Catholicorum victoria.
- VII. Heluetij post primas Catholicorum victorias in pace viuunt.
- VIII. De Rhetorum (qui Grifones vulgo) statu & religione.

I. FIER

FERT certe non potuit, quin post tot fulgura ac tonitrua, Zuinglianæ doctrinæ fulmen præcellam aliquam arcem feriret: id quod non multo post Basileæ factum fuit, è qua literatorum le Erasmi arrogantem Nouorum illorum Zuinglianorum Christianorum ignorantiam ferre non sultinens, Friburgum se receperat. Cives enim Zuinglij somnia sequeutes, die constituto arreptis armis, curas, portas, ac præcipua vrbis loca se occupata, præsidia firmarant, & excubias agebant non secus, atque si hostis vicinus esset. Catholici contra a conciliis suis præuosi atque oppressi, leges ad hunc accipere cogebantur, quibus hæc seditate consueuerant, isque cedere quorum violentiæ resistere non poterant. Primum vero illi furor impetu in templâ effuderunt, convulsis ac deiecitis statuis, Martyrum aliorumque sanctorum vitorum consuetudine memorie & honori, ante tot sæcula positâ. Post hæc senatum nouum ex suo creatunt arbitrio, promulgato tamen decreto, ne Senatus quidquam in ijs, quæ vel ad Reipublicam vel religionem pertinere, agendi potestas esset, nisi ex ducento, in quos ipsi elegerant, virorum consensu. Tum Tigurini Bernates, Solodurij, hæc de re certiores facti, cum Basiliensibus reliquisque pagis Catholicæ religioni aduersi, cum Ferdinando Austriaco, mutua auxilij causa, sedus iniiciunt.

II. Quia vero Heluetij natura bellicosi sunt, non multo post ad arma sunt deueniunt, Nec mirum in ea natione, in qua ipsi quoque pueri vix è cunabulis prorepentes, iam armæ reumspicere; paullo vero adulescentes, tractare atque exercere solent. Quin apud eos è conueto dine atque etiam lege receptum est, ut bubuli gladium ad latus non minus quam vomerem ad aratum præsto habeant, nec huic eo vel ad opus accedat quisquam, vel ab opere discedat. Hinc quamprimum tympanum ab ætera aliqua plaga sonuerit, statim ad arma prosiliunt, vitamque suam stipendio oppugnant, adeo ut natio hæc integros exercitus vna fere nocte quasi parat, & sub signis producat. Quamobrem etiam pacis tempore ab exteris Regibus ac Principibus stipendia accipere consueuerunt. Ludouicus quidem X. Franciæ rex primus eos annuâ pensione, tamquam perpetuo militiæ auctoramento, Gallicæ coronæ adstrinxit & obnoxios fecit. Zuinglius ergo quum animaduertisset religionis mutationem quam meditabatur, non sine vulneribus & sanguine (hæreses enim symbolum est Bibliorum

codex in vna, & gladius in altera manu) abituram, Heluetijs modis omnibus persuadere conatus est, ne illos a peregrinis delectus haberi paterentur; indignum atque adeo impium esse dicitans, sanguinem vitamque suam vanalet habere, ac pluris aci acibus prostruere, atque ita pro aliorum contentionibus, quæ ad ipsos nihil attinerent, matandose se præbere. Quin multo melius esse agriculturam ac rem pecuariam, maiorum exemplo tractare, viresque contra eos qui domesticam ipsorum quietem interrumpere vellent, integras referuare. Et Tigurinis Zuinglius persuasit, ne Franciæ regi suis in finibus militem conscribere permitterent, in speciem quidem ut sua defendere, reuera autem ut vicinos inuaderent, atque oppugnant.

III. Post Basileensem tumultum rebus potius aliquantum sopitis, quam compositis, Tigurini & Bernates animati etiam copias educunt contra Catholicos pagos, scriptoque edito, causam cur ita faciant, exponunt, inter alia recenses, quod illi ciuitatum suarum insignia ad paribulum suis, edent, & fedus cum Ferdinando capitali ipsorum hoste fecerint. Nec minus impigre Catholici suas producunt copias, ac castra ponunt, acceptis à Ferdinando auxilijs. Quum omnia ad prælium spectarent, interuentu finitimorum, & Argentinæ ciuitatis cum Tigurinis paullo ante confederata, composita res fuit, hoc inter alia pacto, *ut religio cuiuslibet libera esset, quum omnes pagi supremum in suis finibus imperium habeant; ne eius causa cuiquam vis fieret, Factum hoc Anno 1529.* Hoc modo inter Catholicos & Zuingianos bellum tum fuit compositum, non item inter Zuingianos & Lutheranos, qui scriptis & libris, ut illi armis, mutuo sese oppugnant ac lacerare non cessabant. Et Lutherus quidem ac Zuinglius vtriusque patris antesignani toto triennio acerrime inter se digladiati sunt, sic ut neque pax neque induciæ, quam vis plurimum annitente Landgrauio, qui Marpurgum vtrumque ad colloquium euocarat, fieri potuerint, ut libro II. est demonstratum. Quin etiam bellum hoc immortale illi posteris sine successoribus tradi disse videntur. Et si enim Zuingliani Heluetiorum pagi vehementer instarent ut in Smalcaldicum fedus reciperentur, à Saxoniæ tamen Duce impetrare id non potuerunt. Adeo Protestantes à Zuinglianorum secta abhorrebant. Landgrauio contra summo Imperatoris odio cum Heluetijs Evangelizantibus priuatum fedus percussit.

IV. Verum tamen pace ut dictum est inita, plusquam Vaticanum Zuinglianorum erga Catholicos odium animis contineri non potuit, quin tandem erumperet, & pacem quamuis iuramento vtrimque firmatam turbaret ac dissolueret. Et sane Spiritus ille, qui per os Zuinglij, nihil quam ignem & flammam, vomebat, sanguinem ac carnem humanam pro suaquissimo cibo ac delicijs habet. Tigurini ergo ac Bernates, quum contra pacta & promissa Catholicorum subiectos seducere instituisent, ut ad imperata faciendâ eos cogere, locis idoneis ac claustris viarum occupatis, ne quid ad illos deucheretur alimoniam, prohibebant. Sed quemadmodum famês, ut est in proverbio, lupum sylua expellit, & cibum vnde cumque quatere cogit: sic Catholicici rerum necessitatum inopia pressi, contractis magna celeritate copijs, signa protulerunt, & opinione citius ad Tigurinorum fines peruenerunt, bello tamen his verbis prius indicto, quæ uti à Simone Fontano in Historia Catholica descripta sunt, appono.

Quandoquidem iam sæpe omnes & singuli ex aquo & bono satis facturos vobis obtulimus: vos vero contra fœdera & pacta iuramento confirmata, contra pacem publicam, contra disciplinam & concordiam Christianam, contra fidem, charitatem, & qua inter confederatos esse debet amicitiam, atque adeo contra ius naturale, & contra omnem aequitatem, subditos nostros ad rebellionem excitatis, sic ut iam dudum fidem nobis datam violauerint, periuriumque commiserint, dum Capitaneatus Sangallensis & præfectura Vallis Rhenana, & aliorum locorum subditi, imperium nostrum detrectant, à vobis instigati, vestraque artibus & dolis ad inimicitias nobiscum exercendas inducti, eum in finem, ut hac ratione nos ab antiqua nostra & certa Fide Catholica dimoueatis, quos vos dicitis nolle Dei verbum audire, nec permittere ut subditi nostra ditionis, Veteris ac Noui Testamenti libros legant; immo velut homines omnis religionis expertes, malignos, proditores & pacis perturbatores traducitis: tum etiam, cum tantum ob causam quod erroneam vestram & laruatam religionem amplecti nolimus, annonam nobis intercluditis, ut non nos tantum, verum etiam liberos nostros, qui adhuc in utero matris sunt, fame necetis ac perdati: quoniam denique ius omne nobis denegatum videmus, nec ullius ope ad iustitiam & rationem vos adigere possumus; ac iam tanto tempore tot tantasque vestras iniurias, vim & insolentiam pertulimus, quarum nec adhuc ullum facitis finem, coacti sumus coram Deo omnipotente, S. Virgine Deipara, tota curia cœlesti, atque omnibus ijs qui iustitia & iuris aliquam cu-

ram habent, de his rebus conqueri; simulque eo consilia nostra & vires conferre, ut diuina adiuuante gratia, iniurias nobis illatas ulciscamur. Quod presentibus literis vobis vestraque adiutoribus & adherentibus significare, & honori nostro consulere volumus. In quorum fidem & testimonium, confederatorum nostrorum Tiguanorum sigillum, nostro omnium nomine his appendimus, Datis Anno M. D. XXXI. die VI. Octobris.

His acceptis literis, Tigurini quoque copias vnâ cum tormentis quibusdam educunt, vnâ cum Zuinglio tamquam altero Gedeone, cuius præsentiam hoc modo excusat vaser ille tinctor colorum falsorum, Sleidanus: Tigurinorum, inquit, ita fert consuetudo, quum in hostem exitur, ut Ecclesia minister primarius vnâ prodeat. Zuinglius etiam vir fortis alioquin & animosus, quum secum reputaret, quod si domi resideret, ac prælium forte fieret aduersum, fore ut magnam ipse sustineret inuidiam, quasi concionibus quidem accenderet hominum animos, in ipso autem discrimine remolleceret, voluit omnino communem subire martem. Nec iniuria profecto aliorum reprehensiones metuebat, si tam cruentæ tragœdiæ auctor in ipsa actione velut è scena se subduceret, aut post siparium se absconderet, nulla omnino persona præsentata; aut sine suo periculo instar tubæ, accieret viros martemque accendere cantu, pergeret, & sic homines ad mutuam laniendam excitare, ipse interim post principia loco tuto sibi cauere videretur. Zuinglius ergo vnâ in hostem exiens, non seduli tantum Prædicantis, verum etiam boni militis, atque adeo ducis officium implere voluit, in prima acie consistens, & suos ad fortiter pugnandum cõhortans, Deum exercituum, inquit, numquam tam pia ac iusta causa defuturum, contra eos qui ad tuendam Papistarum idololatriam arma cepissent. Sed mox & ipse graui vulnere accepto prostratus, & vniuersus Zuinglianorum exercitus aut cæsus fuit, aut in hostium potestatem venit.

V. Zuinglium pseudopphetam quidam semianimum tacentem conspicuus, rogauit, vtrum sacerdotis copiam sibi fieri veller cui peccata confiteretur. Nihil vero respondentem, sed terram mordentem, alter hasta transfixit. Sleidanus patronus impietatis huic quoque prælio non defuit calamo pictorio, suo. Nam ait, in corpus Zuinglij exanime valde scissum esse, & vix etiam illius morte potuisse odij acerbisatem exsaturari. Certe cadaver eius carnisfici traditum & igne crematum fuit. Chronicon Basileense testatur, antequam crematum fuerit, in-

quatuor

quatuor partes fuisse dissectum? quin eviscerato etiam adipem detractum (erat enim Zuinglius corpulentus admodum & obesus) eoque ocreas militum inunctus. Lutherani aiunt. (a) Tragicum hoc quidem & horribile esse facinus, in edam admirabilia Dei iudicia notare unumquemque, ac merito cum Davide dicere posse: *Iustus es Domine, & iustum iudicium tuum.* Aut cum Domino & Salvatore nostro: *Nisi penitentiam habueris, omnes simul peribitis.* Zuinglius certe homo fuit præferendus, nihil nisi ignem ipitans, & inter omnes qui contra Ecclesiam insurrexerunt, vno Caluino excepto, maxime metuendus; adeo ut tuba seditionis ac fomes rebellionis merito dici possit, ut etiam ex ipsius scriptis, & imprimis libro IV. Epistolarum liquet, qui gitor vivus ut apostata & sacrilegus exuri promeruit, ei in morte vltio Dei non defuit de quo contribulis sui, Theodori Beza suspitua & lac ymas, ita canentis. *vt nos è Gallico vertimus, habe nempè multi de multo elogium*

*Vir bonus & fortis, supremi incensus amore
Numinis & patriæ, hostili se Zuinglius ensi
Obijcit, & casus post in cineresq; redactus,
Præstitit officium extremum patriæq; Deoq;*

Et hoc illud est quod vulgari vertuâ discipulis
ipius iactatum fuit:

*Occubuit patrio ballator Zuinglius ense,
Et pressa est armis gens populosa suis.*

Cum eo vna occubuerunt quatuor sacerdotes apostatæ, quum prius fortiter pro sua religione, aut multo potius, pro vxoribus ac liberis, pugnasent. Horum vnus fuit Abbas Eremitæ excucullatus, necnon eiusdem Conuentus Prior, tam Antonius Vaderius Canonicus Tigurinus & Henricus Vtingerus eiusdem Ecclesiæ Thesaurarius & Canonicus. Qui vero è prælio euaserunt, Tigurum se receperunt, amissis viginti sex machinis tormèra tijs, quas secum eduxerant. Accepto huius cladis nuncio, Bernates iubent Tigurinos bono esse animo, & auxilia ad causam hanc communem pollicentur. Idem faciunt Basileenses, Schafusani, Sangallenses & Mulhusini. Sic igitur exercitui, in quo triginta armatorum fuisse millia nonnulli prodiderunt, coacto, Tigurini rursus egrediuntur. Nec moram faciunt pagi Catholici, quorum tamen vniuersæ copiæ vix octodecim armatorum millibus constabant. Qui domi interim remanserant rotos se oratione & precibus dediderunt. Ex viduarum numero octodecim lectæ fuerunt, è quibus senæ alternatim in Eremitæ sacello Deum ac

Deiparam Virginem Mariam pro suorum victoria deprecantur.

IV. Sleidanus, erubescens, credo, tot tantisque Zuinglianorum suorum cladibus describere, quatuor aut quinque pæci a totidem ferè verbis absoluit: quorum ego hoc loco è Catholicis scriptoribus petitam, aut ex eorum qui interfuerunt ore acceptam historiam subiungam. *Quum bipartitus esset Zuinglianorum exercitus, nec Bernates adhuc copias cum Tigurinjs coniunxissent, Catholici celeriter promotis copijs, Bernates inopinantes oppresserunt, & in fugam coëcèerunt, octingenti circiter occisis, & totidem fere in proximo flumine submersis. Sed multo maior fuit ea clades quam non multo post, nimirum XXIV. Octobris M. D. LII. Zuingliani acceperunt. Noctem enim conatibus suis magis commodam ac propitiam fore existimantes, quum diei bis aduersum atque infelicem experiti essent, copias producent, ut hostibus somno oppressis, somnum cum nocte continuarent. At subodorati id Catholici, in armis parati stabant, lineis interulis, ut mitius se per tenebras cognoscerent, super arma inductis. Magna hic cades fuit, virisque aut morti aut vincere cupientibus: tandem vero,*

Post pugnam incipitem, dubia & momenta Gradui,

victoria penes Catholicos fuit, sex millibus circiter Zuinglianorum in prælio occisis. Nec sic tamen fracti Zuingliani rursus contractis tam profligati exercitus reliquis quam nouis copijs, vigilia Omnium Sanctorum fortunam rursus tentarunt, eodem quo prius euentu, quinque millibus iterum desideratis. Solebant vero Catholici pro victoria non vota tantum facere, verum etiam gratias Deo agere in sacello quodam, quod D. Virginis in Eremita dicitur, loco non religione tantum, verum etiam multis miraculis claro. Id agrè ferentes Zuingliani, miro in superet am frequentes suorum cladibus ulciscendi studio incensi, contractis quantas poterant copijs, dictum sacellum suaditu euertere statuerunt. Eare cognita, Catholici in armis parati sic eos exceperunt ut circiter quinque millia rursus ceciderint, multis Tigurinorum, Basileensium, Schafusiorum & Mulhusinorum signis captis. Hæc quinta fuit clades Helueticorum. In diuersis hæc conflictibus sedecim Ministri seu Prædicantes bellatores, gladijs & hastis ad extremum usque spiritum fortiter pugnantes, simili quo antecessor ipsorum & Apostolus Zuinglius fato summi sunt. Tot tantisque cladibus fracti Zuingliani, post hæc manibus sese continuerunt, & Imperialem quadrundem urbium intercessione, tandem

a Hist. August. fol. 158. P. fol. 118. L. 12.

dem pacem à Catholicis impetrarunt. Pleraque enim per Germaniam ciuitates agrè serebant, bellicosam hanc nationem mutuis cladibus sic asteri, ac suis viribus ad intestinam perniciem armari. O plusquam belluinam hominum crudelitatem. Quis umquam audiuit, lupum à lupo, aut leonem à leone, quantumuis extrema fame agitatis, deuoratum? At solus homo hominem occidere nihil pensis habet.

Tantum religio potuit suadere malorum
Diuersa. Et sessum studia in contraria vulgus.

O aureum illud sæculum! quo non dico hominem, sed innoxium quodcumque anima occidere piculare habebatur. Ferreum vero nostrum hoc merito dici potest, quo homines tamquam Eumeidum seu Furiarum ministri, nihil aliud quam aliorum perniciem quærunt & moluntur. Postquam ergo tantum Christiani sanguinis effutum fuit, tandem pax inter utriusque religionis pagos facta est, hac conditione, quam nos è Gallicis verbis sic Latine expressimus: Nos Tigurini & Bernates, debemus velle & volumus ut fideles nostri confederati quinque pagorum, & ipsorum ciues, unà cum Valensibus & omnibus ipsorum socijs & adherentibus, tam Ecclesiasticis quam laicis, in ipsorum ciuitatibus, territorijs, prefecturis & dominijs, pace fruantur; idque sine ulla reprehensione, disputatione aut quacumque alia maligna adiunctione, exceptione, & circumuentione, exclusi omni fraude. Similiter nos Quinque pagi volumus, ut Tigurini & Bernates ipsorumque adherentes, in pace uiuant, neque etiam ob eam quam sequuntur religionem ulli eis molestia aut turbatio inferatur. Porro inter pacis huius conditiones & illa fuit, ut utriusque Catholici scilicet e. m. Ferdinando rege, & Zuingliani e. m. Lang. auro & Argentinensibus factum fedus rescindant.

VII. Secundum hæc Heluetiæ populi pacem inter se sanctè coluerunt Zuingliani tanta cladum frequentia & magnitudine attonitis. Porro Helvetiorum pagi dicti: Lucernates, Viiij, Surtij, Vnternaldij, Glaronenses, Tugiani, Friburgenses, Soloduri, Abbecellenenses in Catholicæ Ecclesiæ obedientia constanter permanserunt: quamuis duo posteriores ex his pagi utramque tolerent religionem. At alij præter hos pagi nimirum Tigurini, Basileenses, Bernates, Schafusiani, Zuinglij opinionem pertinacissime hætenus defenderunt, quamquam non nihil iam ad Calvinisimum defluxerint. Antea enim Heluetica Confessio seu religio a Geneuensi, & quantum ad ipsam fidem, & quantum ad ceremonias seu sacrorum ritus, ali-

quantulum discrepabat: verum intra proximos retro viginti annos aliqua concordia ratio fuit interita. Hodieque tamen disciplina Ecclesiastica non tam strictè apud Heluetios quam Geneuenses obseruatur. Heluetij etiam in Cæna sua hostijs Catholicorum more paratis, Geneuenses vero ea panis formam modoque parata qua in mensa indies communi seu vulgari plebs utitur. Altaria etiam illi saxea habent & Basileæ quidem marmoreum hodieque integrum visitur, quod olim in Ecclesia Cathedrali diuino officio inseruiit. Cumque cæna apud Heluetios tribus celebratur, duo Prædicantes, sicut enim Ministros appellant) ad altare consistunt, quorum vnus panem, alter vinum communicantibus porrigit. At in vicis & villis, Prædicans panem, laicus vero seu rusticorum vnus vinum dat. Apud Heluetios in sepultura defunctorum funebribus haberi solet oratio: Geneuæ nequaquam Basileæ quidem, Schafusis & alibi multa Epitaphia & alia funebria ornamenta adhuc exstant; non vero Tiguri aut Bernæ, Basileæ Erasmi Epitaphium in Cathedrali Ecclesia, Oecolampadij vero in cæmiterio videtur. Geneuæ mortuis nihil, præter terram, datur. Quin idololatricam esse, aiunt, honores illos qui defunctis habentur. Existimant quippe, satis esse cælum pro vna habere. Basileenses quidem & Schafusij post Oecolampadij mortem diu Lutheranam religionem sequuti sunt, à Sulcero quodam Lutherano Prædicante persuasi; quo defuncto, Grynæus filius (de quo in B. za Leonibus exiit elogium, filius) primum à Lutheri, deinde à Zuinglij opinionibus paulatim eos ad Calvinisimum abduxit, miti astu ad hoc vsus. Primo enim Lutheranum se simulabat; postea vero amicis quos plurimos singulari morum tam grauitate quam comitate sibi comparauerat, confusus, Geneuensem Confessionem populo aperte laudauit utque eam amplecterentur auctor fuit: quamuis Lutheranismi etiam noui fauilla quædam veluti sub cineribus utrobique lateant. Ita religio pro hominum arbitrio tota gubernatur apud eos, qui nihil nisi diuino verbo expressum in Religione colorandum susceperunt, quidlibet enim sub verbo diuino ingenium humanum inuenire potest, si à Regula Ecclesiæ distans veritatem recedit.

VIII. Eadem discordia ab Heluetijs ad Rhætos finitimos, quos Grisones vulgo vocant, propagata est: qui & ipsi, Heluetiorum exemplo, legitimi domini, Episcopi nempe Curienfis imperio sese

sub-

subdixerunt. Apud hos vero religio vtraque in usu est. Quidam enim etiamnum in antiqua persistunt religione, alij vero Zuinglij delicia amplexi sunt, partim à ministris quos Tigurini ipsi submiserunt, partim à suæ nationis hominibus, ad Lutheranas, aut Calvinianas Academias ablegatis, ac domum cum noua doctrina reuersis, persuasi. Quamuis autem eandem, quam Tigurini fidei formulam profiteantur, non tamen disciplinam Ecclesiasticam obseruant. In eo vero illis prudentiores aliquo modo videntur, quod quendam veluti summum habent Pontificem. Sic enim merito appellari potest is penes quem ceteros Prædicantes eligendi atque abdicandi seu deponendi, officia diltribuendi, & vitia seu crimina suo arbitratu puniendi ac corrigendi est potestas. Et hoc quidem officio ille quoad viuit fungitur; mortuo vero statim alius surrogatur. Vulgo Minister Synodalis nominatur. Ad Rhætos pertinet vallis Bartholina, qua vix in Europa reperitur altera amœnior fertiliorve eo tantum nomine infelix quod hæresis etiam sit infecta: quamuis paucis ab hinc annis magnum illa ibi ac ferè lethale vulnus acceperit, sex viris è nobili Parauicinorum familia simul ad Catholicam fidem conuersis, quorum exemplum non parua populi multitudo sequuta fuit. Audiui ego quendam noui Euangelij in Gallia (quamuis Gallus non esset) Ministrum, Franciscanæ postea familiæ adscriptum, narrantem, se quem anno M. D. XCII. ad Rhætos peruenisset, à Pontifice ipsorum seu synodali Ministro, Marco nomine, in valle Aegidina domicilium habente veniam conciones publice ad populum habendi petiisse, ac facile impetrasse. Reperisse vero se ibi complures Italos è religiosorum Conuentibus profugos, Prædicantium munere fungentes, qui omnes cum vxoribus, liberis ac tota familia nihil habuerint, vnde viuerent, quam tenuè quo vel ad conciones habendas, vel scholas regendas conducterant, stipendium. Hic vero de quo loquor, conscientia aculeis, eo quod schismate irretitum se animaduertent, agitur, ut quietem reperiret, omnes fere Christiani orbis prouincias peragravit, cum doctissimis cuiuscumque religionis viris colloquutus. Quanto vero plures conuenit, tanto magis in erroris ac damnationis via se esse cognouit. Ad Rhætos ergo tandem profectus, ad ministerium, eo quod Italicæ linguæ peritus esset, receptus fuit. Id dum esset, paullatim collegis quibusdam animi sui dubia, sed obscure, propone-

re cepit. Deprehendit vero plebsque omnes eisdem scrupulis vgeri; sed vel pœnæ metu, vel vxorum ac liberorum amore, ne scilicet ipsis ad monasteria remissis, illis tamquam illegitime vel nuptis vel natis infamia inureretur, detineri. Miseros! apud quos plus Mundi quam Dei potest amor, & quibus maior corporis est, quam animæ cura. Eousque vero hæc res processit, ut septem ministri chirographis & sigillis suis promiserint, se hæresin relictuos, modo ille à summo Pontifice veniam, & in Gallia vitæ sustentandæ (in Italiam enim commissi criminis pudor redire eos vetabat) præsidia impetraret. Et hic quidem anno Iubilæo M. D. C. Romam profectus, Clementem VIII. Pontificem, & Cardinalem Borromæum, sancti illius & venerabilis Mediolanensis quondam Archiepiscopi nepotem, satis fauentes habuit; verum Cardinales inquisitionis præfides censuerunt, nequaquam prius absolutionem eis impertiendam, quam Romæ ad causam dicendam comparuissent. Ut enim Ecclesia portas nemini occludit, ita eadem in ijs aperiendis fatua festinatione non vult vti. Ex quo factum est, ut moræ ille pertæsus, in Galliam concesserit, ac Franciscani ordinis monasterio sese incluserit. O quam multi passim reperiuntur, qui iuuentæ calore ex monasterijs profugientes, vbi deinde ad sese redierint, nihil magis in votis habent quam cum Ecclesia reconcilari, modo ne secundum legum rigorem in eos ageretur. At quæ tales arundines sunt fulcra & columnæ Ecclesiarum Reformatarum, & quidem potissima, per Regiones hæc. nam qui à pueris hæresin docti sunt & minus fere scientiæ habent, & multo minus in dicendo vigoris, si cum his componantur, qui fugitiuorum more Catholicæ Ecclesiæ castra deseruerunt, vti hodieque in Hollandia apparet.

DE PETRI MARTYRIS ET BERNARDI OCHINI APOSTASIA, VITA, & MORTE.

CAPVT V.

ARGVMENTVM.

- I. De Henrico Bullingero Zuinglij successore.
- II. De Petro Vermilio, qui Martyr postea dici voluit.
- III. De Neapolitana Ecclesia inuisibili.
- IV. De Bernardo Ochino.

Ff 2

V. P. M. Ar-